

Azon fogyatékek, mely a legénységi állományban 1892. okt. 1-től 1893. szept. 30-ig előfordult, számszerint a következő:

Csendőr-kerület száma	Meghalt	Szökevény	Nyugdíjazva lett	Végkielégítéssel elbocsátva	Családi tekintetből elbocsátva	Fegyelmi uton eltávolított	Hadtörvényszéki leg elbocsátott	Polgári államból szolgálatba lépett	Szolgalatban megsebesült	Sebesülés folytán meghalt	Fegyverhaszn. esetek száma
I.	9	.	16	30	2	4	3	5	.	.	7
II.	11	3	23	43	1	3	5	3	.	.	9
III.	5	.	22	35	4	9	12	1	1	.	8
IV.	8	.	16	13	1	1	10	7	1	.	17
V.	5	1	12	19	1	5	17	6	1	.	8
VI.	8	.	22	30	1	3	12	8	4	.	14
Összesen	46	4	111	170	10	25	59	30	7	.	63

Kitüntetések

(az 1892. október 1-től 1893. szeptember 30-ig terjedő időszakban).

I. Jelvényes kitüntetést nyertek:

1. Németh György, VI. sz. csendőr-kerületbeli csendőr.

Egy hirhedt rablónak nehéz viszonyok között való elejtése.

Az 1892. év december hó 27-én Márton Kálmán csendőr a kadarkuti örsről tudomásul vette, hogy Molnár Ferencz kadarkuti közártalmú egyén házában egy idegen férfi és nő tartózkodik, mit a csendőr még az nap este Tánczos Mihály örsvezetőnek, a kadarkuti örs másodaltisztjének bejelentett.

Tánczos örsvezető másnap, azaz december hó 28-án, reggel — csak oldalfegyverrel — a községbe távozott s magához véve Fejes István községi birót, Molnár Ferencz házához ment, hogy az idegen férfi és nő kilétéről meggyőződést szerezzen. Az idegeneket ott találván, őket igazolásra felszólította, mire a férfi egy Kovács János névre a mohácsi szolgabíró által kiállított cselédkönyvet mutatott elő.

Az örsvezető ezen igazolással nem elégedvén megfelszólította az idegent, hogy nejével együtt kövessék őt a csendőr-laktanyába, mire az idegen asszony holmiját a pamlagon — háttal fordulva az örsvezető felé — csomagolni kezdette; majd a férfi is nejének segített, a pamlaghoz lépett és az örsvezető felé szintén háttal fordulva, a batyuban kotorászni kezdett.

Tánczos örsvezetőnek ez gyanusnak tűnt fel, kardot rántott s a férfira kiáltott, hogy mit csinál? Mire az megfordulva e szavakkal: «mindjárt megmutatom» az örsvezető mellének revolvert szegzett. E pillanatban Molnár Ferencz neje a támadó és az örsvezető közé vetette magát és összetett kézzel rimánkodott az idegennek, hogy az örsvezetőt ne lője le; minek folytán a támadó férfi az örsvezetőre nem lőhetett és az utóbbi — a nő által fedezve — eközben az ajtón kiugrott és eltávozott, hogy a laktanyából segítséget hívjon. Ezt azonban az idegen felhasználta, a házból kiosont és a kerteken keresztül elmenekült, míg felesége elfogatott.

E nő még az nap Tánczos örsvezető által Kaposvárra kísértetett, hogy ott mint csavargó a szolgabírói hivatalnak átadassék, de későn érkezvén be Kaposvárra, a nő már az nap nem volt átadható.

Tánczos örsvezető az esetet Kovács János őrmester, kaposvári őrparancsnoknak elbeszélvén, ennek a dolog feltűnt, miért is a nőnek átadását megtiltotta mindaddig, míg **Baksay Sándor** főhadnagy, szakasparancsnok ez irányban nem intézkedik.

Másnap, azaz deczember hó 29-én, Kovács őrmester az esetet **Baksay** főhadnagynak bejelentette, ki Tánczos örsvezetőt maga elé rendelvén és attól a megszökött idegen ember személyleírását megtudván, azonnal gyanította, hogy a megugrott férfi nem lehet senki más, mint a már évek óta Horvát-Szlavonországban garázdálkodó, de akkor menekülésben levő rablógyilkos: Horváth-Bakonya József.

Horváth-Bakonya Jóska név alatt ugyanis néhány

éven át Szlavóniában és Magyarország déli részeiben egy veszélyes és igen daczos rabló garázdálkodott.

Az ő főfoglalkozását lólopások képezték, azonban — ha ellenszegülésre vagy akadályokra talált — nem rettent vissza a gyilkosságtól sem s ezért mindig élesen töltött forgópisztolylyal volt felfegyverkezve.

Ezen rabló köröztetése elrendeltetvén, az orahoviczai örskörlethez tartozó pusztán Pintér János, m. kir. horvát-szlavon csendőr-örmester őt letartóztatta és az eszéki kir. törvényszéknek átszolgáltatta, de a rabló a törvényszék fogházából csakhamar megszökött és garázdálkodásait folytatta.

Ennélfogva köröztetése ismét elrendeltetett és az eszéki kir. törvényszék azon örsöknek, melynek körletében ezen rabló rendszeren feltűnt, a rabló fényképét is elküldötte. Így került ilyen fénykép az orahoviczai örsre is.

Az 1890. évi július hó 29-én éjjel — mint az 1893. évi zsebkönyv 112—116. lapjain bőven le van írva — Pintér János örmesternek sikerült Horváth-Bakonya József rablót heves küzdelem után letartóztatni és az orahoviczai község fogdájába beszállítani, hol azonban ezen gonosztevő a küzdelem hevében szenvedett belső sérülések folytán harmadnapra meghalt.

A našicei kir. járásbiróság által kiküldött bizottság a hullát augusztus hó 3-án felbonczoltatta és a felvett jegyzőkönyv szerint a hullának személyazonosságát Horváth-Bakonya Jóska rablóval megállapította.

A m. kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokság a rabló gyanus halála folytán Pintér János örmester és Katalenić József csendőr ellen emberölés, illetve az élet biztonsága ellen elkövetett bűntett miatt a hadtörvényszéki vizsgálatot megindította és a tényálladék megállapítása végett a helyszínére Bedeković Károly őrnagyot és Hreljanović Quido százados-hadbirót kiküldötte.

Ezen hadbirósági bizottság Vuković Jankó községi előljáró, Storić D. M. gyógyszerész, Strasser Mihály

előjáró, Neutzer Ádám, Deucht Mór és Bodiš János meghitelt tanuk vallomásai alapján, kik részint a letartóztatásnál, részint a bonczolásnál jelen voltak, úgyszintén a bonczolást végzett dr. Ferral orvos vallomásával, valamint a fénykép segélyével, melyet a bizottság az orahoviczai örsön a gonosztevők albumában talált s mely fölé Horváth-Bakonya József neve volt felírva, megállapította, hogy a Pintér örmester által letartóztatott és bekisért, később pedig a fogdában elhunyt, felbonczolt és Orahoviczán eltemetett egyén csakugyan azonos azon egyénnel, melynek fényképét a körözést elrendelt törvényszék Horváth-Bakonya József névvel ellátva a csendőr-örsöknek megküldötte.

Ezek alapján ezen rabló köröztetése beszüntetett, a hadbírótság pedig 1891. évi november hó 27-én kelt megszüntetési határozatával Pintér örmestert és Katalenić csendőrt az ellenök emelt vád alól felmentette.

Pintér örmester később, mivel 20 éven felüli csendőrségi szolgálata alatt ügybuzgó szolgálatteljesítése által a közbiztonság fentartása és helyreállítása körül már előzőleg magának igen sok érdemeket szerzett és Horváth-Bakonya Józsefnek, t. i. a bizottság által annak megjelölt de minden esetre igen veszélyes rablógyilkosnak ártalmatlanná tétele csakis körültekintő intézkedéseinek és személyes bátorságának volt köszönhető: a koronás ezüst érdemkeresztellett lett kitüntetve.

Azon idő óta, hogy az állítólagos Horváth-Bakonya Jóska Orahoviczán meghalt, Horváth-Bakonya Jóskáról többé semmit sem lehetett hallani egészen 1892. évi augusztus és szeptember hónapokig.

Ezen időben ugyanis a verőczei és szlatinai járásokban a lólopások nagy mérvben szaporodni kezdettek; legutóbb pedig megtörtént, hogy egy felfegyverkezett rabló Bogičević turonovaci jegyzőt megtámadta és kirabolta.

A környékbeli lakosság közül azok, kik Horváth-

Bakonya Józsefet előbből ismerték, az ujonnan felbukkant rablót Horváth-Bakonya Jóskának hiresztelték el és ő maga is annak adta ki magát.

Oly czélből, hogy a verőczei járásban a közbiztonság helyreállíttassék, különösen pedig, hogy megállapíttassék, miként áll a dolog az állítólag ujonnan fellépett Horváth-Bakonya Jóskával: a magy. kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokság Cár István hadnagyot megfelelő számú csendőrrel az említett vidékre kiküldötte.

Ezen hadnagy a legmesszebb menő nyomozást megindítván, annak folyamán megállapította, hogy tényleg Horváth-Bakonya Jóska név alatt egy gonosztevő él és garázdálkodik; egyúttal kiderítette, hogy ezen rabló «Gyuró»-nak elnevezett főczinkosával az utóbbi időben Szlavoniában sok ló- és sertéslopást követett el és a lopott jószágot a szomszéd Magyarországon értékesítette s hogy a turanovaci jegyző ellen intézett rablótámadást is ezek ketten vitték véghez.

Ezek szerint tényleg két veszedelmes rabló élt egy és ugyanazon név alatt; mindkettő gonosztetteit Horváth-Bakonya Jóska neve alatt követte el, — csak hogy most már nehéz megállapítani, mely bűncselekményeket követte el Horváth-Bakonya Jóska I. és melyeket Horváth-Bakonya Jóska II.; a mihez hozzájárul azon körülmény is, hogy Horváth-Bakonya Jóska köztudomásulag ruháit és arczkifejezéseit is mesterséges úton folyton változtatta.

Cár hadnagy ezen nyomozás során az említett «Gyurót» Vaskršić Stanko személyében letartóztatta, valamint még más 35 egyént is elfogott, kikre be lőn igazolva, hogy Horváth-Bakonya Jóskának és Gyurónak búvhelyet adtak, a lopott lovak s egyéb lopott holmik értékesítésénél segédkeztek s egyáltalán a két rablóval érdekösszeköttetésben állottak.

Horváth-Bakonya Jóska értesülvén Gyuró és többi czinkostársai elfogásáról, valamint hogy annak következtében ellene egész Szlavoniában a legmesz-

szőbb menő nyomozások vannak folyamatban és mert a csendőrök Uj-Gradiskánál lovait és kocsiját elvették tőle és így Szlavoniában biztos menhelyet nem talál: 1892. évi deczember hóban Barcsnál Magyarországra szökött.

A m. kir. VI. sz. csendőrkerület területén Horváth-Bakonya Jóska már az 1891. évi körözés folytán nyomoztatott, de ezen nyomozása augusztus hóban — mivel állítólag meghalt — beszüntettetett. A mint azonban a magy. kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokság megállapította, hogy még egy Horváth-Bakonya Jóska nevű rabló létezik, nyomban értesítette erről a szomszédos m. kir. VI. sz. csendőr-kerületi parancsnokságot és annak alosztályait s így **Baksay Sándor** főhadnagy is értesült, hogy Horváth-Bakonya Jóska bandája a Horvát-Szlavon országbeli csendőrség által üldözötve szétveretett s tagjai részben elfogattak és hogy Horváth-Bakonya nejével és 14 éves Józsi nevű fiával elmenekült.

Baksay főhadnagy tehát ezen adatokat ismerve s mert — mint már említettük — gyanúja támadt, hogy a Kadarkútról megugrott férfi Horváth-Bakonya József; a Táncczos örsvezető által Kaposvárra hozott asszonyt kikérdezte.

Az asszony eleinte Horváth-Bakonya Jóskáról halani sem akart, hanem folyton azt hangoztatá, hogy férjét Kovács Jánosnak hívják, hogy ő és férje baranyamegyei Szent-Erzsébet községbeli cselédek és most helyet keresnek. Arról sem akart tudni, hogy neki élő fia volna; volt ugyan egy fia — úgymond — de az évek előtt elhalt.

Baksay főhadnagy erre a szent-lőrinczi örsöt táviratilag utasította, hogy Szt.-Erzsébeten puhatoljon, vajjon ott Kovács János ismeretes-e; — a mohácsi szakaszparancsnokságot pedig szintén táviratilag megkereste, hogy az ottani szolgabirói hivatalnál tudja meg, vajjon Kovács János névre cselédkönyv ki lett-e ott állítva?

A szt.-lőrinczi örs táviratilag jelenté, hogy Szent-

Erzsébeten Kovács János nevű egyén ismeretlen, — a mohácsi szakasziparancsnokságtól pedig azon értesítés érkezett, hogy a mohácsi szolgabírói hivatal ily nevű egyénre cselédkönyvet nem állított ki.

Az asszony tehát hazudott!

Most már **Baksay** főhadnagyban teljes alappal gyökeredzett meg a gyanú, hogy a Kadarkútról megszökött egyén csakugyan a körözött Horváth-Bakonya.

Az asszonyt tehát újra kérdőre vonta s felmutatta előtte a táviratokat, melyek előbbeni állítását meghazudtolták. Az asszony azonban mindezek daczára mást nem vallott, mint azt, hogy férjét tényleg Kovács Jánosnak hívják, de később — kérdés folytán — előadta, hogy az ő családi neve Ivanković Julia és Čepin községbeli születésű, hol rokonai is vannak.

Erre **Baksay** főhadnagy azonnal táviratilag az eszéki szárnyparancsnoksághoz fordult, felvilágosítást kérve: kicsoda Ivanković Julia? Egyúttal röviden előadta letartóztatása körülményeit.

Az eszéki szárnyparancsnokság még december hó 31-én táviratilag értesíté a kaposvári szakasziparancsnokságot, hogy az Ivanković Julia név alatt letartóztatott asszony Horváth-Bakonya József gonosztevő neje és a Kadarkuton megugrott férfi maga Horváth-Bakonya. Egyúttal figyelmeztette a szakasziparancsnokságot, hogy az asszonyt kérdezze, miszerint Józsi nevű fia hol van, — mert könnyen meglehet, hogy Bakonya most fiához fog menni.

Ezen távirat felmutatása után Ivanković Julia végre bevallotta, hogy ő csakugyan Horváth-Bakonya József felesége s hogy férje volt az, ki Kadarkútról megszökött. Azt is bevallotta, hogy fia Józsi él s hogy most egy faluban a Dráva mellett van egy pásztozernbernél elhelyezve.

Előadta továbbá, hogy Horvát-Szlavonországból a csendőrség üldözése elől menekülendők, Boszniába s onnan Szerbiába szándékoztak menni, de a csendőrök által Brod körül utólérettek; akkor azonban sikerült

nekik — lovaikat és kocsijukat, melyen holmijukat szállították, elhagyva — a nyomukban levő csendőrök elől menekülni. Ő haza ment Čepinbe, míg férje fiával Magyarország felé vette útját s körülbelül 14 napi gyaloglás után Barcsra értek, majd Darányban vasútra szállva, Čepinbe érkeztek és onnan őt is magukkal vive ismét Magyarországra jöttek. Fiának lábai azonban a sok gyaloglásban kisebesedtek, nem tudott tovább menni; ezért őt egy pásztoremberhez adták, ő pedig férjével helyet mentek keresni.

A község nevét, hová fiát elhelyezték, az asszony nem tudta megmondani, csak annyit mondott, hogy a falu a Dráva mentén Magyarországon van. **Baksay** főhadnagy erre a Dráva-menti községeket egymás után felsorolta előtte, míg Potony község nevének hallatára az asszony azt mondá, hogy fia ott van és pedig Darány felől jöve az első házban lakó Gyuro nevű pásztornál, kinek vejét Pavelnek hívják.

Az asszony bevallotta még azt is, hogy fiukat karácsony előtt 2—3 héttel vitték Potonyba s hogy a karácsonyi ünnepeket is ott töltötték; továbbá azt is mondta, hogy férje most biztosan fiához ment s ha még el nem vitte, akkor minden bizonynyal 1—2 nap alatt elviszi onnan.

Ennek tudomásul vétele után **Baksay** főhadnagy rögtön arra határozta magát, hogy Potonyra megy és elutazására vonatkozólag azonnal intézkedett is.

Következő nap — 1893. évi január hó 1-én — reggeli 3 óra tájban saját fogatán Ivanković Juliával és Csiszár János örsvezetővel Kadarkútra indult; onnan Horváth-Bakonyát illetőleg a községi birótól az adatokat megszerelve Szigetvárra ment, útközben mindenütt megtéve a Bakonya üldöztetése érdekében szükséges intézkedéseket.

Mellesleg meg kell jegyeznünk, hogy — midőn **Baksay** főhadnagyban azon gyanu merült fel, hogy a Kadarkútról megugrott egyén alkalmasint Bakonya — ő erről azonnal táviratilag értesítette a

pécsi szárny-, valamint a többi szakaszparancsnokságokat is, mire úgy Somogy, mint Baranyamegyében több száguldó járőr rendeltetett ki és a Drávamenti örsök, valamint Kadarkút körül nagy körben az örsök Bakonya üldözésére mozgásba hozattak.

Baksay főhadnagy Szigetvárra január hó 1-én délután 5 óra tájban érkezett, ott lovakat váltott és az örsről **Németh György** csendőrt magához véve, tovább indult Potony felé. Este 7 órakor Szent-Mihályfa pusztára érkezett, hol két óra hosszat időzött, — nem akarván éjfél előtt Potonyba érkezni azon oknál fogva, mert újév napja lévén, az emberek ilyenkor sokáig maradnak fenn s így korábbi megjelenése csak feltűnést idézett volna elő, tehát a kitűzött czélt bizonyára kockára teszi.

Útközben Bakonyáné elbeszélte, hogy férje Potonyban — midőn a karácsonyi ünnepeket ott töltötték — hol az istállóban, hol pedig a szobában aludt. **Baksay** főhadnagy erre elhatározta, hogy előbb Lakocsára megy s onnan is egy csendőrt visz magával, mert a vele volt két csendőrt két épület megszállására nem tartotta elegendőnek.

Lakocsáról Holczinger Lajos csendőrt magával vive, minden feltűnés nélkül éjjel $\frac{1}{2}$ 12 órakor Potonyba érkezett és Bakonyánéval s a három csendőrrel a biró házához ment; itt Bakonyánét megbilincselte és a biró családja, valamint saját kocsisa őrizetére bizta.

Azután a csendőröket figyelmeztette szolgálatuk fontosságára, az adogatóban levő töltényeket a töltényürbe helyeztette, de — nehogy a keményre fagyott úton valamelyik elcsúszván, fegyvere elsüljön — a zárkapcsolvány szárnyát jobbra fordította oly utasítással, hogy útközben — a mint forgópisztolyát felemeli — a zárkapcsolványt balra fordítsák.

Ezen előkészületek után, a biró hon nem létében annak öcscsét magukhoz véve, mind az öten a Bakonyáné által megjelölt ház fele elindultak. Nem messze a kérdéses háztól **Baksay** főhadnagy forgó-

pisztolyát felemelte, mire a közvetlen utána haladó Csiszár örsvezető és Holczinger csendőr a zárkapcsolványt balra fordították, míg az utolsónak menő Németh csendőr a jelt nem vette észre s így — fegyvere lezárva maradt.

A házhoz érve, megállapodás szerint Csiszár örsvezető és Holczinger csendőr az udvarban levő istállóhoz mentek, míg **Baksay** főhadnagy, **Németh** csendőr és a bíró helyettese — név szerint Szinyákovics Lukács — a lakház ajtajának tartottak. Utóbbi kezében gyufával a szobába lépett, közvetlen utána **Németh** csendőr szuronyt szegezve és a szűk ajtó miatt kissé hátra szorítva **Baksay** főhadnagy.

A mint azonban az ajtónak hirtelen kinyitása után a gyufa kigyullott, abban a pillanatban egy teljesen felöltözött polgári egyén ugrott fel a kályha mellőli padról, az ajtó mellé toppant s egyidejűleg a benyomulókra forgópisztolylyal lödözni kezdett mit **Baksay** főhadnagy viszonzott, de nem talált; miközben a világosság kialudt. **Németh** csendőr is löni akart, de fegyvere nem sült el és meglepetésében hamarjában eszébe sem jutott, hogy a zárkapcsolványt nem fordította vissza s így fegyvere zárva van; így tehát szúrt és a támadót czombon találta. De látva a hófénytől mégis derengő szobában, hogy a rabló forgópisztolyát újból feléje emeli, fegyvere pedig — bár billentyűjét húzta — csak nem akar elsülni, nem tétovázott, hanem a támadónak ugrott, azt balkezelével torkon ragadta s hogy forgópisztolyával mellbe ne löhesse, jobb kezével — fegyverét el nem eresztve — átkarolta s magához szorította. Kétségbeesett birkózás keletkezett most e két férfi közt és e rémes, halálos tusában az ajtót is úgy visszalökték, hogy **Baksay** főhadnagy, ki még csak egy lábát tette át a 35—40 centimeter magas küszöbön, — az egész jelenet ugyanis percz műve volt — feldöntetett s kifelé a szobából úgy esett hanyatt, hogy lába az ajtó és a küszöb közé szorulván, se előre, sem hátra nem mozdulhatott, hanem inkább lógott a levegőben kinos és védképtelen helyzetben.

Mindez pár pillanat alatt történt.

A szobában kétségbeesetten küzdők azonban pillanatra elhuzakodtak az ajtótól, mit felhasználva, **Baksay** főhadnagy, lábát kiszabadította. Ekkor a lövésekre a lakháztól 27 lépésnyire fekvő istállóktól már előrohanó örsvezető, ki a főhadnagy «betörni» szavát a küzdők zaja, a szobában benn levő még négy polgári egyén jajveszékelése és a kutyák vonítása miatt okozott lármában «belőni»-re értette, egy lövést az ajtón keresztül tett, de a további lövésben a főhadnagy által megakadályoztatott.

Baksay főhadnagy és Csiszár örsvezető most már az ajtót beszorították, ugyanekkor **Németh** csendőrnek sikerült gáncsot adni a rablónak, ki elesvén, még a földről is a benyomulókra szegezve forgópisztolyát löni akart, de midőn **Baksay** főhadnagy a forgópisztoly csettenését hallotta, azon pillanatban őt szívéen keresztül lőtte.

Mindez csak a beszűrődő hóvilágításnál játszódott le a sötét szobában s midőn a lámpa meggyújtatott, **Németh** csendőr az agyonlőtt rabló teteméről két lövés által okozott súlyos sebből vérezve emeltetett fel bajtársai által. Az egyik sebet a rabló ejtette rajta, kinek golyója csipőjét találta, a másik sebet pedig azon golyó okozta, melyet félreértés folytán az örsvezető az ajtón belőtt, — ez hasfala izomzatát egész hosszában roncsolta össze.

A meglőtt ember hullájában, azonnal a fegyverhasználat után, az istállóban elfogott Bakonya József 14 éves Józsi nevű fia, Horváth-Bakonya József neje és a később Tót-Ujfaluból előkerített Poszaveczen Márton, ki Horváth-Bakonyát már régóta személyesen ismerte s vele összeköttetésben állott, — Horváth-Bakonya Jóskára, a körözött és üldözött gonosztevőre ismertek.

Az előadottakból kitűnik, hogy **Baksay Sándor** főhadnagy, — kit ő cs. és ap. kir. Felsége a közbiztonsági szolgálatban szerzett érdemeinek jutalmául már az 1890. évben mint hadnagyot a Ferencz-

József-rend lovagkeresztjével legkegyelmesebben kitüntetni méltóztatott,* — Horváth-Bakonya József gonosztevő után az előnyomozást a legnagyobb értelemmel s szakavatottsággal, kellő hatályossággal s kérlelhetlen erélylyel és testi fáradságot nem kimélő buzgalommal hajtotta végre; mert ha ő a 73 kilométernyi utat éjjel-nappal, majdnem 21 óráig nyitott kocsin utazva, a legzordabb időjárásban csikorgó hidegben és az akkor uralgott hófuvatagban egészségét is kockáztatva, meg nem teszi: akkor a rabló, ki fia vallomása szerint már hajnalban Potonyból eltávozni szándékozott, valószínűleg még ma is él és veszélyezteti a közbiztonságot.

De kitünik az előadottakból az is, hogy a rabló közvetlen megsemmisítése főleg **Németh György** csendőr halált megvető bátor, elszánt és ügyes magatartásának köszönhető. Mert ha e csendőr, a rabló lövésétől találva, saját fegyverének el nem sülése miatt lélekjelenetét elveszti, a rablót torkon nem ragadja és avval — daczára hogy még egy lövés által életveszélyesen megsebesítettett — a halálos tusát ki nem vívja; akkor a rabló őt is, de bizonyára az ajtóban védképtelenül lógó **Baksay** főhadnagyot is megöli és elmenekül, — mert az istállónál levő két csendőr sokkal távolabb volt a színhelytől, semhogy a pillanat alatt véghez vihető katasztrófát és a rablónak a ködös éj leple alatti elmenekülését megakadályozhatták volna.

Németh csendőr hősie magatartása s **Baksay** főhadnagy példás viselete, a csendőrség jó hirneve, becsülése és belévetett bizalom gyarapításához nagy mértékben hozzájárult, a miről legjobban tanuskodik Somogy vármegye 1893. évi február hó 6-án tartott közgyűlésének azon határozata, mely szerint a megye közönsége indíttatva érezte magát köszönetének és hálájának kifejezést adni az által, hogy a főhadnagy és a csendőr kitüntetését és megjutalmazását kérte

* L. az 1891. évi csend. zsebkönyv 97. és 145. l.

s egyúttal oly célból, hogy a két lövéstől ért csendőr a kórházban a rendesnél jobb ellátásban részesüljön, neki a vármegye rendelkezési alapjából 200 frtot szavazott meg.

Ő cs. és ap. kir. Felsége — legmagasabb kegyére méltatva a derék tiszt és csendőrnek kimagasló kötelesség-hűségét és vitézségét — 1893. évi július hó 30-án Ischlben kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott, hogy **Baksay Sándor** főhadnagynak, egy hirhedett rablónak különösen nehéz viszonyok között, kézi tusában való el ejtéseért, *a legfelsőbb megelégedés* kifejezése tudtul adassék, — **Németh György** csendőrnek pedig ugyan ezen alkalommal még többszörösen súlyosan sebesülten is tanusított vitéz magatartásaért *az I. oszt. ezüst vitézségi érmet* legkegyelmesebben adományozni méltóztatott.

Németh György csendőr sebeiből felgyógyult ugyan, de szolgálatképtelenné vált, miért is az 1885. évi XI. t.-cz. 26. §. 2. bekezdése alapján legutóbbi beszámítható tettelegességi illetményeinek teljes összegével az állandó nyugállományba helyeztetett; nyugdíja tehát az érempótdíjjal együtt 375 frt 50 krt tesz ki.

2. Gábriel Alajos és *

3. Hunyadi Sándor, VI. sz. csendőr-kerületbeli őrmesterek.

Egy három ország területén garázdálkodott czigánybanda megsemmisítése.

A m. kir. VI. sz. csendőr-kerület délnyugati részén Vas és Zala megyékben évek óta kisebb-nagyobb időközökben számos oly bűncselekmény — lopás, betörés, rablás, gyilkosság — követtetett el, melyeknek kiderítése a legszorgosabb utánjárás daczára is a legritkábban sikerült azért, mert nyomra vezető felvilágosítást és adatot ki sem tudott vagy akart nyújtani s a tettesek az eset után eltűntek. A gyanu ily esetekben a vándorczigányokra irányult és ezek

tényleg üldöztettek is, de mivel a tett elkövetésének vidékéről azonnal eltűntek s járatlan utakon, titkos ösvényeken azonnal Horvát-Szlavonországba vagy pedig Stájerországba messze tájakra húzódtak: csak igen ritkán sikerült a valódi bűnösöket az igazságszolgáltatás kezeibe adni.

Ezen helyzeten végre az 1892. év folyamán *tordai Sándor László* hadnagy, nagy-kanizsai szakaszparancsnok gyökeresen lendített. Ezen fiatal tiszt ugyanis, ki már eddig is kitűnt kötelességű és ügybuzgó működésével, teljes erővel magát a nyomozásra vetve s azt közel 7 hónapon át majdnem emberi erőt meghaladó módon folytatva, oly fényes eredményt küzdött ki, mely valósággal mintaképeül szolgálhat a legkitünőbb ügyködésnek.

A **Sándor László** hadnagy által vezetett és végzett nagy nyomozás kiindulási pontjául azon esetek vehetők, hogy ismeretlen tettesek 1892. évi április hó 4-én éjjel a zalamegyei Borsfán egy pinczét feltörték, onnan loptak, de még ugyanazon éjjelen s tájékon két fuvarost a bánok-szent-györgyi országúton megtámadtak, súlyosan megsebesítettek és kiraboltak, sőt még ugyancsak ezen éjjelen egy bánok-szent-györgyi kereskedésbe betörték és ott loptak; ezen esetek után 4 napra pedig — április hó 8-án — a Muraközben, a Kotor és Alsó-Domború közötti országúton a késő esti órákban egy nő, majd ismét két utas megtámadtatott, utóbbiak súlyosan meg is sebesítettek s mindannyian kiraboltattak.

A beérkezett távirati jelentésekből **Sándor** hadnagy azon következtetésre jutott, hogy e két — egymástól 36 kilométerre eső — helyen előfordult rablásokat ugyanazon tettesek követhették el s nyomban táviratilag két száguldó járőrt mozgósított és a Mura-átkelőket is a muraközi örsök által megszállatta, nehogy a tettesek a vizen átkelve Horvátországba meneküljenek. Az egyik száguldó járőr **Gábrriel Alajos** őrmester vezetése alatt, — mely altiszt a kifejlett nagy nyomozás folyamán használhatóságánál és

ügyességénél fogva **Sándor** hadnagy legjobb támaszává vált, — Dobrovits Gyula őrmester, Horváth Sándor III., Baán György, Tóth Márton, Komjáti István, *Illés* György és Kajsa Ferencz csendőrökből állva, Bánok-Szt.-György környékére irányított, míg a másodiknak, mely *Németh* István őrmester vezeteése alatt *Leszár* Mátyás, Takács József, Borrai Lajos és Törzsök Pál csendőrökből állva, a Muraközbe nyomult, az előzetes intézkedések megtétele után április hó 9-én a Kotor községbe kiszállott **Sándor** hadnagy maga állott élére.

Sándor hadnagynak a tett színhelyén megfelelő erővel való azonnali megjelenése, illetve az általa rögtön megindított üldözés és annak szabatos és észszerű keresztülvitele a legszebb eredményre vezetett.

Sándor hadnagy ugyanis április hó 9-én megtudta, hogy az nap reggel 7 óra tájban a petriventei csárdában 5—7 különös kinézésű s felette gyanus és horvátul beszélő egyén tartózkodott, kikre a károsoktól nyert homályos személyleírás némileg talált. Miután ezek nagyobb mennyiségű bor és pálinka elfogyasztása után onnan ismét eltávoztak, kilétük kipuhatólása céljából **Sándor** hadnagy *Németh* István őrmester alsó-domborui őrsparancsnokkal és *Leszár* Mátyás csendőrrel kocsin Petriventére sietett, a többi legénységet pedig a Mura átjárásának szigorú felügyelése miatt Kotorban hátrahagyta.

Petriventén, hová az üldözők este 9 óra tájt megérkeztek, **Sándor** hadnagy megállapította, hogy az ott reggel megfordult egyének — bár kilétüket a korcsmárosnak és másoknak hozzájuk intézett kérdősködéseire mámoros állapotuk daczára el nem árulták — horvát cigányok voltak s hogy nagyobb pénzösszeg volt náluk.

Innen a további nyom Egyeduta község korcsmájáig vezetett, hol a gyanuba fogott egyének ugyancsak 9-én zeneszó mellett alkonyatig mulattak. Itt azonban nyomuk veszett, mert a cigányok — kétségtelenül netáni üldözőik félrevezetése céljából, illetve hogy

a lakosság az üldözőket útba ne igazíthassa, — a korcsmából elmenve a hányan voltak, majdnem annyi felé távoztak el.

Mivel kizártnak volt tekinthető, hogy az üldözött cigányok a Mura folyón Kotor községnél már átkelhettek volna, a mennyiben az ottani rév a hátrahagyott csendőrök által őriztetett: most arról kellett gondoskodni, hogy úgy a letenyei híd, valamint az összes átjárók is mielőbb őrizet alá vétessenek, mert tapasztalat szerint a cigányok Horvátországba leginkább a letenyei hidon szoktak átmenni. Ennélfogva **Sándor** hadnagy táviratilag utasította a perlaki és csáktornyai őrsöket a murai átjárók felügyelésére, míg maga *Németh* őrmesterrel és *Leszár* csendőrrel Egyedutáról kocsin a letenyei hidhoz sietett, hova április hó 10-én reggeli 2 órakor érkeztek meg s hol felváltva lesállást tartottak, az erdők átkutatását czélszerűbbnek találván nappalra hagyni, mivel éjjel a sötétségben úgy sem láthattak volna valamit.

Reggeli 5 óra tájban **Sándor** hadnagy a letenyei őrsön egyedül hon levő Szalai József csendőrt maga mellé véve, az egy kilométerre fekvő Egyedutára ment gyalog vissza, hogy a cigányok eltűnt nyomát valami úton-módon felfedezhesse. De a feltűnés elkerülése végett rövid idő múlva ismét visszatért Letenyére, Szalai csendőrt azonban a cigányok megfigyelése végett Egyedután visszahagyta.

Sándor hadnagy ugyanis azon meggyőződésben volt, hogy a cigányok Letenye környékén valahol az erdőben meghúzódtak és csak alkalomra várnak hogy a Mura hídján átkelhessenek. Ezen feltevés helyesnek bizonyult, a mennyiben Szalai csendőrnek már délelőtt 9 óra tájban sikerült Egyedután megtudni, hogy a keresett cigányok a községtől nem messze fekvő kis erdőben tanyáznak, miről ő **Sándor** hadnagyot küldöncz útján azonnal értesítette.

Szalai csendőr azonban a siker reménye által magát elragadtatta. Be nem várva a hadnagy intézkedését, néhány községi esküdtet baltával felfegyver-

kezve magához vett és kocsin indult a közeli kis erdő felé; nehogy azonban a cigányok a csendőr láttára szétfussanak, Szalai csendőr a kocsiban lefeküdt s így igyekezett a cigánybandát megközelíteni. A mint a kocsi a cigánykaravánhoz 50—60 lépésnyire ért, Szalai csendőr a kocsiról hirtelen leugrott, de a cigányok abban a pillanatban sátoruk visszahagyásával a szélrózsa minden irányában szétfutottak. Ennek daczára Szalai csendőrnek csakhamar sikerült egy cigány férfit és két nőt elfogni, kiket a polgári egyének őrizetére bizott; azután a Letenye felé menekülő két cigány után iramodott, helyesen okoskodván, hogy azon négy férfi, kik a Mura felé menekültek, úgyis a hídnál leest álló csendőrök kezeibe szaladnak. — Midőn látta, hogy a két cigányt utól nem érheti, reájuk kiáltott s midőn többszörös kiáltás daczára nem álltak meg, utánuk lőtt; de eredménytelenül, mivel a gyors futástól maga is felhevülve lévén, nem célozhatott biztosan.

E közben **Sándor** hadnagy a Szalai csendőr által hozzá menesztett küldöncz által a cigányok felfedezéséről értesülvén, Letenyéről kocsin sietett az Egyed-uta melletti kis erdőhöz és útjában Szalai csendőrt épen szembe jönni találta, a mint az a Letenye felé menekülő két cigányt üldözte. Ekkor **Sándor** hadnagy a cigányok elébe sietett és a mint közelükbe ért, őket a forgópisztoly készen tartása mellett letartóztatta. Csakhamar odaért Szalai csendőr is, ki által a hadnagy az eddig letartóztatott öt cigányt egyelőre a letenyei kir. járásbiróság fogdájába kísértette.

Miután **Sándor** hadnagy Szalai csendőrtől értesült, hogy az elmenekült négy cigány a murai füzesekbe húzódott, ő maga a füzeseknek indult, honnan nemsokára két cigányt zavart ki, kik a Mura hídjára menekülve, ott a lövések által már figyelmessé lett *Németh* őrmesterrel találták magukat szemben. Az őrmester láttára az egyik cigány futásnak eredt, de miután *Németh* őrmester utána lőtt és a lövedék közvetlenül a cigány orra előtt röpült el, ez annyira

meghökken, hogy az őrmester úgy őt, mint a másik cigányt is könnyű szerrel letartóztathatta és azután a kezükben volt, de a letartóztatás pillanatában a közeli árokba dobott 2 drb töltött kétesövű pisztolyt és 1 drb töltött forgópisztolyt az árokból kiszedhetette. — Időközben **Sándor** hadnagy is a Mura-hídjához ért és ezen két cigányt is a járásbiróság fogdájába kísértette.

Ugyanezen nap, azaz április hó 10-én, délben a **Gábiel Alajos** őrmester vezetése alatt álló száguldó járőr is nyomozása közben Letenyére érkezett, magával hozva mint bűnjelet egy vas nyársat és két botot, melyek a bánok-szt.-györgyi útonállásnál szerepeltek; — tényleg tehát bevált azon feltevés, hogy az elől felsorolt bűntetteket egy és ugyanazon banda követte el.

Sándor hadnagy a most már 11 főre szaporodott legénységet arra használta fel, hogy még az nap délután különböző irányban járőröket küldött ki a többi elmenekült cigány üldözésére. A már elfogott cigányok felfegyverkezett voltáról és igen gyanus magaviseletéből **Sándor** hadnagy ugyanis azon — később a fejlemények által igen helyesnek bizonyult — következtetésre jutott, hogy a letartóztatott cigányok egy igen veszélyes rablóbanda tagjai; ő tehát el volt reá készülve, hogy ravasz és vakmerő módon tagadni fognak mindent és így, ha eredményre akar jutni, csak hasonló ügyességgel és eszélyességgel boldogulhat velük.

A kiküldött járőrök közül a **Gábiel** őrmester vezetése alatt álló még az nap nyolcz cigány nőt és néhány gyermeket tartóztatott le és kísért be Letenyére, míg a többi járőrnek nem sikerült több cigányra bukkanni és a Szalai csendőr által elszalasztott két cigány férfi is csak jóval később lett **Sándor** hadnagy által Horvát-Szlavonországban elfogva.

Sándor hadnagy ekkor a cigányok kikérdezéséhez fogott. De, a mint előre volt látható, a cigányok hazugságokkal igyekeztek magukról minden gyanut

elhárítani és furfangjuk annyira ment, hogy az első — külön-külön eszközölt kikérdezésnél — mind az öt férfi magát Baranya Károlynak és a 10 nő mind-egyike magát Horvát Barának nevezte meg. A nők megmotosása rendkívüli eredménnyel járt, a meny-nyiben náluk több úri szabásu ruhát, finom fehérneműt és fejkendőt, egy fazékban pedig, melyben paszuly főtt, ezüst pénzt találtak. A motozás eredménye, a feltűnően nagy költségek a korcsmákban, valamint azon körülmény hogy a letartóztatott férfiak mind felfegyverkezve voltak s hogy valamennyi egy és ugyanazon nevet vallotta sajátjának, **Sándor** hadnagyban még inkább megerősítette azon gyanuját és feltevését, miszerint az elfogott cigányok egy felette veszélyes banda tagjai: ezért a további kikérdezésnél a legkisebb mellékkörülményekre is ügyelt, hogy a ravasz cigányokat ellenmondásokba keverve, nekik csapdát állíthasson.

Ezen fáradozása nem is volt meddő, a menyiben a kikérdezés során azt észlelvén, hogy a cigányok egyike — kinek neve később Sárközi Balázsnak (Kank) bizonyult — a gyanut mindenképen magáról elhárítani igyekszik és társainak elárulására némi hajlamot mutat: ennél fogva **Sándor** hadnagy ezen cigányt hosszas rábeszélés, sőt pénzigéretekkel is arra bírni törekedett, hogy társai valódi nevét elárulja. Ez végre sikerült is és így megállapított, hogy a banda tagjai többféle névre hallgatnak: a Szalai csendőr által elfogott cigány neve Sárközi Adám (Hádán), a hadnagy által személyesen letartóztatottak nevei Sárközi Balázs (Kank) és Kokas István (Stefl), a *Németh* őrmester és *Leszár* csendőr által elfogottaké Czenner János (Pipi), ki a banda feje volt, és Horváth György (Hanki), — a nők nevei pedig Horváth Jana, Horváth Bara I, Horváth Bara II, Horváth Bara III, Horváth Bara IV, Czenner Mara, Horváth Teréz, Horváth Mara I, Horváth Mara II és Baranya Anna. Ezen neveken kívül később még különböző cigány csúfnevek is kiderültek.

Három napba került, míg **Sándor** hadnagynak, **Gábiel** és *Németh* örmesterek, valamint a horvátul beszélő *Leszár* csendőr ügyes közreműködése mellett sikerült a cigányok valódi neveit megállapítani. Ez után azt kellett kipuhatolni, hogy ezen cigánybanda mely vidéken járt és a korcsmákban való túlköltekezéshez honnan szerezték a pénzt? De ez nem ment oly könnyen és végre **Sándor** hadnagy belátta, hogy a ravasz és furfangos cigányokkal szemben csakis csel alkalmazásával boldogulhat. Ennélfogva a hadnagy — mikor a cigányok neveit Sárközi Balázs (Kank) cigánytól félig-meddig megtudta — mind-egyik cigányt külön-külön nevéen szólítva, mind-egyiknek megmondotta, hogy állítólag melyik társa árulta őt el, sőt egyik-másik cigánynak szemébe mondotta, hogy ez és ez a társa elárulta, hogy a Kotor mellett elkövetett rablásnál amaz volt a főczinkos és többi társai csak az ő rábeszélésére vettek a rablásban részt.

Ezen ügyes csselfogásnak fényes eredménye volt. A cigányok azt hívéen, hogy társaik őket tényleg elárulták, egymást közt összevesztek és most már egymást túlliczitálva lassanként vallani kezdetek. Ezen úton sikerült megtudni, hogy a Tánzos István bázai és a Breuer Ignác bánok-szt.-györgyi lakosok kárára a betöréseket, valamint a Varga Vendel és Czigány János zebeczki lakosok s Musztács Ilona, Kollarics Imréné és Haszán Mátyás mura-vidi lakosok kárára a rablásokat csakugyan a már letartóztatott cigányok Kovács György (Gacsa) és Sárközi István (Dilina) nevű — elmenekült — társaikkal követték el.

Ezen beismerések folytán **Sándor** hadnagy, a bűncselekmények teljes bebizonyítására és a bűn-jelek beszerzésére **Gábiel** és *Németh* örmesterek vezetése alatt a helyszínére járőröket küldött. Ezen járőrök ott a helyszínén szembesítették a cigányokat a károsokkal és egyáltalán eme bűneseteket a legapróbb részletekig megállapították.

Ezen öt bűncselekmény kiderítése április hó 19-én

már teljesen be volt fejezve. Az elrablott 57 frt 18 krból a cigányoknál már csak 15 frt találtatott, a többi pénzt elmulatták.

A tartóztatott cigányok kikérdezése folyamán **Sándor** hadnagy azon meggyőződésre jutott, hogy azok nemcsak az általuk már beismert bűncselekményeket követték el, hanem ezeken kívül őket még sok más gaztett elkövetése is terheli. Nevezetesen azon körülményből, hogy ezen cigányok egy része Mura-Szt.-Márton vidékéről való, más részük pedig stiriai illetőségű s így Mura-Szt.-Mártonban többször megfordulhattak, — a hadnagyban azon gyanu fogalmazott meg, hogy az 1891. évi január hó 2-a és 3-a közötti éjjel Rosenberg Gyula mura-szt.-mártoni kereskedőn elkövetett rablógyilkosság is a fogva levő cigányokat terheli. Ugyanis nevezett kereskedőt ismeretlen tettesek, miután boltjába betörték volt, lelőtték s tőle 200 frt készpénzt, egy zsebórát és egyéb ékszert, valamint rőfös árut is összesen 300 frt értékben elraboltak.

Sándor hadnagy tehát ezen irányban is kiterjesztette a nyomozást és ebben nagy segítségére volt egy véletlen körülmény.

Schäpy István őrsvezető ugyanis, akkori bellatinczi őrsparancsnok, április hó elején egy Bellatinczon elkövetett betöréses lopás tetteseinek után nyomozván, megtudta hogy egy Kokas Ferencz (Hanka) nevű vashidegkúti illetőségű cigány Obál Balázs musznyai lakosnak egy ezüst órát adott el. Ez az őrsvezető előtt gyanusnak tűnt fel; gyanuja még növekedett, midőn az órát megtekintve észre vette, hogy az egyik mutató hiányzik és eszébe jutott, hogy a Rosenberg mura-szt.-mártoni kereskedőtől elrablott órának szintén hiányzott egyik mutatója. Ezért az órát elkobozta és az özvegynek bemutatta, ki is az órát mint meggyilkolt férjének volt tulajdonát felismerte. Így tehát már igazolva volt, hogy az óra ama rablógyilkosságból származik.

Most *Schäpy* őrsvezető a cigányt tartóztatta le, ki

azt vallotta, hogy az órát egy előtte ismeretlen cigánytól vette. Az örsvezető ezután még négy cigányt, névszerint Baranya János (Hanzi), Czenner János (Fidri), Baranya János (Csócs) és Czenner János (Sutló) tartóztatott le a mura-szt.-mártoni rablógyilkosság gyanuja miatt, de érdemleges eredményre velük nem tudott jutni.

Miután **Sándor** hadnagy a szökésben levő két cigány kézrekerítése iránt a legszélesebb intézkedéseket megtette s így többek közt a határszéli örsöket is távirati utasításokkal látta el: *Schápy* örsvezető is tudomására jutott annak, hogy **Sándor** hadnagy Letenye vidékén nagyobb számú cigányt már letartóztatott s miután az örsvezető által letartóztatott cigányok azt állították, hogy ők ismerik a mura-szt.-mártoni rablógyilkosság tetteseit és hogy ezek a Mura mentén csavarognak; ennélfogva *Schápy* örsvezető Csicsis János csendőrt maga mellé véve, az öt cigányt kocsin bevitte Letenyére, hol április hó 15-én megérkezett.

Itt **Sándor** hadnagy az öt cigányt kikérdezés alá fogta és e közben az egyik vén cigányt — Baranya Jánost (Hanzi) — sikerült neki megnyerni arra, hogy az az ablakon át a hadnagy által elfogott cigányok személyazonosságát igazolja. Ezen vén cigány tényleg megismerte a fogdában levő cigánytársaságot és így valódi nevük kétségtelenül megállapíttatott, mi által **Sándor** hadnagy nyomozásának sikerét már biztosítva látta.

Ismét a már egyszer alkalmazott és sikeresnek bizonyult csel fogáshoz folyamodott most. A cigányoknak ugyanis külön-külön azt monda, hogy a rablógyilkosságot a többiek már elárulták; ennek folytán a cigányok egymás ellen felingerelve, csakugyan egymásra árulkodni kezdettek, a rablógyilkosságot egymásra tolvá részben beismerő vallomást tettek és a további nyomozáshoz a kellő támpontokat megadták, minek alapján azután az egész eset teljesen kiderítettett.

Az eddigi nyomozások és felfedezések **Sándor** hadnagyban még inkább megerősítették azon meggyőződést, hogy a fogva levő cigányok egy rég garázdálkodó, veszélyes rablóbanda tagjai, s ő — az eddig elért siker által buzdítva, — arra törekedett, hogy eme rablóbanda összes tagjait kézhez kerítse és az általuk elkövetett összes bűncselekményeket kiderítse. Hogy pedig ezen szövevényes ügyben minél sikeresebben járhasson el, a cigánybanda egyes félnkebb tagjait anyagi áldozat árán is besugóul igyekezett megnyerni, a mi neki hosszas rábeszélés után sikerült is, a mennyiben Kokas István (Stefl) cigány e szerepre vállalkozott és a banda tagjait különböző bűncselekményekkel vádolva, így a további nyomozásnak helyes kiindulási pontot szolgáltatott. Ezen cigány ugyanis nemcsak a mura-szt.-mártoni rablógyilkosságban való részvételét, hanem azt is bemondá, hogy ő Muraszombat vidékén sok orgazdát ismer, kiknél többrendbeli lopásból eredő ruhaneműek és egyéb tárgyak is el vannak rejtve s hogy ő a Verén János regedei szabómester kárára 1891. évi deczember hó 4-én 165 frt értékben elkövetett rablás tetteseit is ismeri.

A mint **Sándor** hadnagy ezen adatok tudomására jutott, elhatározta, hogy a nyomozás súlypontját Mura-Szt.-Márton és Muraszombat vidékére helyezi át; ennélfogva április hó 20-án a már letartóztatott 10 cigány férfi és 10 nővel, valamint a **Gábriel Alajos** őrmester vezetése alatt *Schápy* János őrsvezető, *Illés* György, *Kajsza* Ferencz, *Leszár* Mátyás és *Csicsics* János csendőrökből újból összeállított száguldó járőrrel Alsó-Lendván át gyalog Mura-Szt.-Mártonra elindult és egyidejűleg táviratilag intézkedett, hogy az összes a környéken kóborló gyanus cigányok letartóztassanak és Mura-Szt.-Mártonba kísértessenek.

Már útközben sikerült **Gábriel** őrmesternek ügyes és körültekintő eljárása folytán Mura-Szerdahely vidékén az erdőben egy cigány-karavánt letartóztatni, mely két férfiből — *Horvát* János (Funi) és *Körbler*

Adolf (Andor) s 10 nőből állott. Mivel azonban ily — immár, a gyermekeket nem is számítva, 32 főre fel- szaporodott — nagy tömeggel az előrehaladás igen nehézkessé vált; azért a nőket és gyermekeket, — kiknek letartóztatására magát leginkább azért határo- zta el, nehogy azok a még le nem tartóztatott czi- gányokat értesítsék és így a nyomozást megghiúsít- sák, — **Sándor** hadnagy csendőr-örizet alatt további intézkedésig Alsó-Lendván visszahagyta, ő maga pe- dig a 12 cigány férfivel és a száguldó járőrrel tovább menve, április hó 21-én Mura-Szent-Mártonba meg- érkezett.

Itt **Sándor** hadnagy mindenek előtt a Rosenberg kereskedőn elkövetett rablógyilkosságot teljesen ki- derítette és a bűnjeleket is beszerezte. Mivel azonban a beismerésben levő tettesek közül még kettő — Sárközi László (Drasek) és Kokas Mátyás (Tanke) — nem voltak letartóztatva: ennél fogva a hadnagy ezen ismeretlen helyen csavargó veszélyes gonosztevők kézrekerítését tűzte ki célul magának.

De miután időközben több oly bűncselekmény nyo- maira is akadt, melyek részint Stájerországban ré- szint Muraszombat vidékén követték el s mivel az orgazdák is túlnyomóan ezen vidékén laktak: ennek következtében **Sándor** hadnagy a nyomozás köz- pontját Muraszombatra tette át, hová az egész kara- vánnal április hó 24-én érkezett meg.

A már többször említett módszerét ismét alkal- mazva, sikerült neki a kevésbé terhelt Horváth János (Funi) cigányt is besugóul megnyerni és ezen czi- gány azután a további nyomozások folyamán igen fontos, megbecsülhetlen szolgálatokat tett. Így az ő, valamint a már előbb lekenyerezett Kokas István (Stefl) és Baranyai János (Hanzi) cigányok besugása folytán rövid idő múlva **Sándor** hadnagy igen sok bűncselekmény tetteseinek és az orgazdák kinyomoz- hatásához adatokat nyert: nevezetesen a Veren János regedei szabómesternek 1891. évi deczember hó 4-én történt kirablása, az 1888. évi szeptember hó 13-án

özv. Kardinár Francziska felső-regedei lakosnál 803 frt 20 krnyi kárt okozott betöréses lopás, az 1892. évi márczius hó 29-én Stimecz Antal czarovdári (horvátországi) lakos kárára 400 frt értékű betöréses lopás, az 1891. évi augusztus hó 19-én Skok Mihály kapellai (horvátországi) rendőr meggyilkolása és ugyanakkor Rosenberg Lipót ottani kereskedő kárára elkövetett betöréses lopás kiderítéséhez. Ezeken kívül a megnevezett három cigány még több apróbb adatot is vallott be, mely körülményből **Sándor** hadnagy annak tudatára ébredt, hogy a tulajdonképeni nyomozás csak most kezdődik; de egyszersmind szilárd elhatározása volt a nyomozást kitartással és a legnagyobb körültekintéssel folytatni s addig meg nem nyugodni, míg azt sikeresen be nem fejezi.

A legnagyobb nehézséget az okozta, hogy a cigányok az elkövetett bűncselekmények színhelyét, a személyeket és az orgazdákat névszerint megnevezni nem tudták, minélfogva minden egyes eset kinyomozásánál az illető gonosztevő vagy besugó cigányt járőrrel a hozzávetőleges leírás után sejtett helyszínére kellett küldeni, hogy ott a bűncselekmény károsai és esetleg az orgazdák megállapíthatók legyenek. Ez oknál fogva a letartóztatott cigányokat nem lehetett a bíróságnak átadni s minthogy ekkor már 20 cigány férfi, 33 nő és 29 gyermek, összesen tehát 82 fő állott őrizet alatt és előrelátható volt, hogy ezen szám napról-napra szaporodni fog: ennélfogva **Sándor** hadnagy a cigányoknak a kincstár költségén leendő élelmezése iránt felterjesztést tett és azt a belügyminister úr táviratilag engedélyezte is, mi által az egyik nehézség elhárított.

Hogy pedig **Sándor** hadnagy ezen rendkívül kiterjedőnek ígérkező nyomozást kellő erővel folytathassa, egy állandó száguldó járőr összeállítása vált szükségessé és a letartóztatott cigányok őrzése végett is több csendőrt kellett még összevonni, mely célra még a körmendi szakasz legénységéből is 10 fő rendelkezésére bocsáttatott. Az állandó száguldó járőr

a következőkből állott: **Gábriel Alajos** és **Hunyadi Sándor** őrmesterek, *Schápny* János őrsvezető, *Németh* Pál I, *Bébecz* József, *Leszár* Mátyás, *Óri* Sándor, *Illés* György, *Csicsics* János és *Polmann* Vincze csendőrök, kik a nyomozásban végig kitartottak; továbbá részt vettek még időnkint is a nyomozásban, de többnyire a cigányok élelmezése és őrizete körül teljesítettek igen fáradságos és felelősségteljes szolgálatot a következők: *Németh* István őrmester, *Habetler* Vincze, *Törzsök* Pál, *Nemecz* Ferencz, *Zsupancsics* Imre, *Drucker* Gáspár, *Istenes* József, *Marácz* Ágoston, *Mátéffy* Sándor, *Maurer* János, *Szilvás* János, *Csizmadia* Imre, *Kajsza* Ferencz és *Horváth* István csendőrök.

Sándor hadnagy ekként előkészülve, a bűncselekmények kinyomozását most már akként eszközölte, hogy a cigánybesugók bemondása alapján különböző irányban részint személyesen kiszállt, részint ügyes járőröket küldött ki a helyszínére, hol azután az illető bűncselekmény teljes kiderítése eszközöltetett.

E közben **Hunyadi** és **Gábriel** őrmesterek és *Schápny* őrsvezető is ügyesen felhasználták a cigányok gyöngeit és a nyomozás során elejtett egyes szavuk s magában véve lényegtelen bemondásuk után annyi adatot szereztek be, hogy ezek alapján az 1890. évi augusztus hó 4-én gr. Szapáry Géza muraszombati lakos 345 frt 80 krnyi kárára elkövetett betöréses lopás, az 1891. évi szeptember hó 12-én *Huiber* József radeini (stájerországi) lakos kárára elkövetett 190 frt értékű betöréses lopás, az 1891. évi augusztus hó 16-án *Susztz* Ferencz zeltingi (stájerországi) illetőségű fiún elkövetett rablás 20 frt értékben, az 1890. évi augusztus hó 20-án *Kirbisch* Ferencz szentendrei-windischbüchli (stájerországi) lakosnál 1000 frtnyi kárt okozott betöréses lopás és az 1891. évi december 8-án *Vugrincics* János csendlakos lakos kárára elkövetett lopás tetteseit megállapítani s a bűnjeleket előkeríteni lehetett és így azután ezen bűntények is igen rövid idő alatt teljesen kiderítettettek.

Mindez azonban rendkívül nagy fáradsággal és megerőltetéssel járt, a mennyiben a tények megállapítása és a bűnjelek beszerzése végett Vas és Zala-megyék nagy részében, sőt Stájerországban is összevissza kellett utazgatni és ez több hetet vett igénybe.

Május hó 25-én végre **Sándor** hadnagy 15 bűntényt már annyira kiderített, hogy a letartóztatott cigányok közül harminczhatot 14 drb tényvázlat mellett a nagy-kanizsai kir. törvényszéknek, ötöt 2 drb tényvázlattal a muraszombati kir. járásbiróságnak és 21 cigánynőt a muraszombati és letenyei szolgabirói hivataloknak adhatott át; utóbbiak ellen ugyanis a csavargáson kívül más terhelő cselekmény nem derült ki.

Most tehát még 14 cigány maradt őrizet alatt, kiket a biróságnak akkor még nem lehetett átadni, mert őket több oly bűncselekmény elkövetése terhelte, melyekre a teljes bizonyíték még nem volt megállapítva. Ezenkívül pedig a már kiderített bűntettek egyes főbb tettesei is még nem voltak kézrekerítve.

Sándor hadnagy most ezen kóbor cigányok felkeresését és letartóztatását tűzte ki feladatául, a minél útmutatásul szolgált neki azon körülmény, hogy az egyik szökésben levő cigány — Czenner Károly (Pupás) — a Muraszombaton fogva levő anyjához egy — a verőczei (horvátországi) postán feladott — ajánlott levelet küldött. E levélből körülbelül gyaníthatván hogy nevezett cigány hol tartózkodik s miután Horváth János (Funi) cigány arra vállalkozott hogy hajlandó az erdőkben a cigánybandák titkos útait felfedezni; **Sándor** hadnagy május hó 28-án **Gábriel** és **Hunyadi** őrmesterek, *Leszár, Németh, Bébecz, Illés, Őri, Pollmann* és Istenes csendőrökből álló száguldó járőrt, valamint Horváth János (Funi) besugó cigányt maga mellé véve, vasuton Verőczére elutazott; ellenben *Schäpy* őrsvezetőt Csicsics csendőrrel a még a biróságnak át nem adott 14 cigány őrzése végett Muraszombaton

visszahagyta, míg a körmendi szakaszból oda vezényelt 10 csendőrt örseikre bevonultatta. És itt mindjárt mag akarjuk említeni, hogy *Schápy* örsvezető — addig míg a hadnagy távol volt — derekasan felhasználta az időt, a mennyiben a cigányokra a már meglevő adatok alapján öt kisebb betörést derített ki teljesen, minek folytán az őrizet alatt álló 14 cigány közül hetet 5 drb tényvázlattal a muraszombati kir. járásbiróságnak átadhatott.

Sándor hadnagy május hó 28-án este Verőczére érkezve, azonnal a helyi hatósággal és a magy. kir. horvát-szlavon csendőrséggel érintkezésbe lépett s ennek megtörténte után a keresett cigányok után a nyomozást rögtön megindította. Miután ő azon feltevésből indult ki, hogy a cigányok a környékbeli korcsmában megfordulhattak és így a cigányok tartózkodására csakis a korcsmárosoktól nyerhet némi felvilágosítást: ennél fogva ő e célból a száguldó járőrrel mindenek előtt sorba járta a környékbeli falvakat és korcsmákat. Ezen számításában **Sándor** hadnagy nem is csalatkozott, mert már május hó 28-án éjjel 12 óra felé Spisics-Bukovecz községbe megérkezve, ott Grün Mórícz korcsmárostól megtudta, hogy pár hét előtt nála cigányok jártak s ezek egyike általa német levelet is iratott, az elfogyasztott bor ára fejében pedig egy kosár fehérneműt hagytak nála zálogban, megigérvén, hogy néhány hét múlva visszatérnek, mely határidő azonban már letelt.

A korcsmárostól nyert személyleírásból **Sándor** hadnagy a cigányban, ki a korcsmáros által a levelet iratta, rögtön a keresett Czenner Károly (Pupás) cigányra, ki a levelet anyjának Muraszombatra küldötte, ismervén, most már e nyom után haladva Bresztovác községbe ment, hol ujabb nyomokra bukkant, a mennyiben a lakosoktól megtudta, hogy a faluban rövid idő előtt cigányok jártak. És csakugyan a falu végén egy a cigányok által nemrég elhagyott tűzhelyet talált, minek folytán — miután

a vele volt Funi cigánynyal a cigánytanyát és annak környékét szorgosan megvizsgálva, csakhamar az erdőben a faágakra kötött bogokat, majd itt-ott rongyokat elszórva talált, mire nézve Funitól azon felvilágosítást nyerte, hogy a cigányok ezen jelek által útirányokat jelölték meg — a száguldó járőrt három járőrbe beosztva, különböző irányban, de mégis a cigányok által kijelölt főirányt követve, akként indította az erdőbe, hogy a járőrök vele Novo-Sello községben május hó 31-én este találkozzanak.

Ezen helyes intézkedés nem is maradt eredmény nélkül, mivel az egyik járőr — Gábiel örmester, *Leszár* és *Pollmann* csendőrök — az erdőben csakugyan egy cigánykaravánra bukkant és azt az időközben odaérkezett *Németh*, *Óri*, *Bébecz* és *Illés* csendőrök közreműködése mellett észrevétlenül meglepte és egy cigány kivételével, — ki a meglepés pillanatában távolabb állt és elillant, — le is tartóztatta.

Az elfogott cigányok: Baranyai János (Holi), Kokas István (Fingó), Kris Teréz (Nanus), Kris Julia (Agyula), Horváth Borbara (Fani) és Horváth Teréz (Czicz) neveit **Sándor** hadnagy Funi cigány segítségével állapította meg, valamint azt is, hogy az elmenekült cigányt Szatur Ignácznak (Kank) hívják és az egyike a legveszedelmesebb gazembereknek. A letartóztatott cigánykaraván veszélyes voltát legjobban bizonyítja azon körülmény, hogy a motozás alkalmával náluk 1 drb töltött forgópisztoly és több előltöltő egyszerű pisztoly találtatott.

Sándor hadnagy a cigányokat kikérdezés alá fogva, Funi besugójának ügyes és ravasz közbenjárása mellett megtudta, hogy a letartóztatott cigánykaraván Pünkösd napjára egy másik cigánykaravánnal a Grubisnopolje község melletti erdőben találkozást állapított meg. A cigányok továbbá ezen karaván tagjainak neveit is bevallották s ime megvolt a rég keresett cigányok biztos nyoma.

Sándor hadnagy tehát — miután Pünkösd napja

(junius hó 5-én) pár nap mulva bekövetkezendő volt — járőrével és az erős fedezet alatt tartott cigányokkal Grubisnopoljéra (Horvátország, Belovár m.) ment, hová junius hó 1-én megérkezve, az erdőben a cigányok útmutatása mellett felkereste a találkozásra kitűzött helyet — egy rég elhagyott cigánytanyát, hol a tűzhely fölött egy fa tövében a titkos jelet, egy a földbe szúrt faágat, melyre egy rongydarab volt tűzve, fel is találta. Ezen titkos jel azt jelentette, hogy e helyen az ismerős cigánykaravánok találkozni fognak.

Miután az eddig letartóztatott cigányok valamennyien jól voltak felfegyverkezve, **Sándor** hadnagy tisztában volt azzal, hogy itt mindenre el kell készülnie s hogy a kérdéses cigánybandát csakis lesállítás és csel alkalmazásával kerítheti kézre. — Ennélfogva a legmesszebb menő intézkedéseket megtette, — nevezetesen: Grubisnopolje község biráját felkérte, hogy az esetben ha a községben cigányok jelennének meg, azokat — ha csak lehetséges — a községi rendőrökkel fogassa el s ennek megtörténtéről őt azonnal értesítse; ő maga pedig a száguldó járőrrel és a már letartóztatott cigányokkal a község mellett levő sűrű erdőbe vonult, ott a találkozásra kitűzött helytől bizonyos távolságra megtelepedvén, a cigányok sátorponyvájából egy kis menhelyet készíttetett, hol a cigányokat a csendőrök egy része szigoruan őrizte, míg a többi csendőrök őrszemet állottak és az érkező cigányokat lesték.

Junius hó 2-án délután *Illés* csendőr őrszemen állván, egy cigányt pillantott meg a találkozási helyül kitűzött tanya körül sompolyogni; az ügyes csendőr ezen cigányt hátulról meglepte, minden ellenállás nélkül letartóztatta és **Sándor** hadnagy elé vezette, mikor is kitünt, hogy a fogoly nem más mint a novo-selloi erdőben történt rajtaütéskor megszökött Szatur Ignác (Kank), egyike a legveszedelmesebb gonosztevőknek, kinél a megmotozáskor egy töltött kétsövű pisztoly is találtatott. Ezen elfogás igen szerencsés véletlennek mondható, mivel ezen

czigány szándéka volt a várt czigánykaravánt társaik sorsáról értesíteni és a találkozási helyre való megjelenéstől visszatartani.

Igy tehát azon veszély, hogy a várt czigányok meg se érkezenek el volt hártva és június hó 4-én, Pünkösöd napján, csakugyan négy czigány férfi és négy nő Grubisnopolje községben megjelentek, hol őket a bíró rendőrei által letartóztatta és erről nyomban **Sándor** hadnagyot értesítette, ki erre **Hunyadi** őrmester vezetése alatt egy erős járőrrel eme czigányokat az erdőbe kísértette. Itt mindenek előtt Funi czigány közreműködése mellett megállapított, hogy az imént letartóztatott czigányok nevei: Czenner Károly (Pupás), a sokat keresett levélíró, továbbá Czenner István (Princz), Kovács László (Laczi), Kovács Teréz (Rezel-Baka), Czenner Mari (Burkus), Mülner Rézi (Pumerl) és Mülner Mari (Vonki); megmotozásuk alkalmával pedig náluk pisztolyok és nagyszámú gyanus eredetű finom ruhá-nemű találtatott.

Most **Sándor** hadnagy ismét előállott a már többször sikeresen alkalmazott módszerével, t. i. a czigányokat egymás ellen felingerelte, minek következtében azok azután több, általuk Horvát-, Stájer- és Magyarországon elkövetett betöréses lopást, rablást és rablógyilkosságot ismertek be. Igy többek közt ezen nyomozás alkalmával kiderítettett a gr. Szechenyi Tivadar szecsényifalvi majorjában 1891. évi szeptember hó 6-án 91 frtnyi kárösszegben elkövetett betöréses lopás, Stimecz Antal czarovdári (horvátországi) szatócsnál 1892. évi márczius hó 29-én 400 frtnyi betöréses lopás, Skok Mihály kapellai (horvátországi) rendőr meggyilkolása és Rosenberg Lipót ottani kereskedő kirablása 1891. évi augusztus hó 19-én, továbbá Lukács József m. rékai kereskedő 1891. évi július hó 14-én történt kirablása 426 frtnyi kárral, a Gazesicza és Sziszek közötti útvonalon 1892. évi május hó végén, a Diakovárt 1892. évi április hó 1-én, az O-Gradiskán 1892. évi

junius hó elején és a Grubisnopolje s Garasnicza közötti útvonalon 1892. évi május hóban elkövetett betöréses lopások, valamint az 1890. évi október hó 6-án Steiner Náthán stroisztovi lakos kárára elkövetett 1400 frtnyi betöréses lopás stb. Mindezen bűncselekményekből származó bűnjelek a cigányok által bemondott orgazdáknál hosszas nyomozás után beszerestettek, úgy hogy a Horvátországban letartóztatott cigányok junius hó 7-én a fennálló szabályok értelmében a grubisnopoljei kir. járásbiróságnak átadhatók voltak.

De miután az ezen cigányok által elkövetett számos bűncselekmény számai Magyarországra vezettek át és azok némelyike még nem volt tisztázva, a járásbiróság a cigányokat további nyomozás végett ismét **Sándor** hadnagynak visszaadta, ki azután még az nap elindulva Raczanova, Belovár, Kapella, Czarovdár, Kaproncza (Horvátországban) és Alsó-Domború községeken át Letenyéig szakadatlanul nyomozva, junius hó 12-én Letenyére érkezett s ezen nyomozás alatt is igen sok bűncselekményt derített ki és egy jó nagy kocsira való bűnjelet — többnyire ruhaneműt és fegyvereket — szedett össze.

Letenyén **Sándor** hadnagy a legénységnek 5 napi pihenőt volt kénytelen adni, mivel a csendőrök a sok nélkülözés, az idő viszontagságai és a sok járás-kelés folytán már igen ki voltak merülve s ruházatuk is nagyon rossz állapotban lévén, javítást és pótlást igényelt.

Letenyéről a letartóztatott 9 cigánynő, hogy a további nyomozás könnyebben legyen eszközölhető, mint orgazdák és bűnrészesek a nagy-kanizsai kir. törvényszékhez kísértettek, a minnek megtörténte után — miután több tisztázást igénylő bűncselekmény számai Muraszombat vidékére, sőt Stájerországba is vezettek — **Sándor** hadnagy junius hó 27-én a fogva levő hét cigányférfivel és a száguldó járőrnyolcz tagjával Muraszombat felé elindult, hova 29-én meg is érkezett és ott a *Scháp*y örsvezető őrizete

alatt maradt hét cigányférfit is átvevén, a további nyomozáshoz fogott.

A cigányok most már látva hogy társaik nagyobb része el van fogva és azok által el vannak árulva; ők sem titkolóztak többé, hanem egymást túl is licitálták az általuk és még szökésben levő gonosztevő társaik által elkövetett számtalan gaztett bemondásában; ehhez még **Sándor** hadnagy anyagi áldozatok árán a cigányok közül Sárközi Lászlót (Drasek) és Szatur Ignácot (Kank) besugókul megnyerte és ezek felhasználásával még több gaztett nyomára jött s még számos gyanúsított cigányt sikerült kézrekerítenie. Így a Muraszombat vidékén kiküldött járőrök portyázás közben rövid idő alatt Kovács János (Dongó), Czenner Benedek (Tulkó), Sárközi Ignác (Laczi), Kokas Mátyás (Tonki) és Prausberger József (Szepek) nevű cigányokat, — kik valamennyien kisebb-nagyobb bűntényekkel terhelve voltak, — fogták el.

Miután pedig a cigányok által beismert bűntények egyes számai Stájerországba is vezettek, ennélfogva **Sándor** hadnagy ezek tisztázása céljából július hó elején Hunyadi őrmesterrel és Sárközi László (Drasek) besugó cigánynyal Regedére (Radkersburg, Stájerország) ment, hol br. Salis-Soglio cs. kir. kerületi kapitánynyal és az ottani cs. kir. csendőr őrsparancsnokkal *Kauer* József őrmesterrel érintkezésbe lépve, közös megbeszélés alapján a hadnagy a nyomozást Fluttendorf, Szt. Anna, Heilige Dreifaltigkeit és Kersbach községeken át megejtette, mely alkalommal *Kauer* József őrmester regedei és a nyomozás folyamán szintén csatlakozott *Kollár* József őrmester luttenbergi őrsparancsnokok helyi és személyi őrmestereik ügyes felhasználásával igen sok bizonyítékot szereztek be.

A nyomozás befejezése után **Sándor** hadnagy Hunyadi őrmesterrel és Drasek cigánynyal július hó 12-én Muraszombatra visszatért. Ezen idő alatt *Németh* és *Illés* csendőrökből álló járőr Regede tá-

jékán egy osztrák csendőr-járőrtől Kokas János (Fekete Hanka) nevű cigányt, ki számtalan büntett elkövetésével volt vádolva, átvette és Muraszombatra a többi cigányokhoz kísérte. **Sándor** hadnagy tehát Stájerországból visszatérve, egy cigánynyal többet talált, de legnagyobb sajnálatára egy hű munkatárssal, — ki a nyomozás egyes részeinek felderítésében kitűnő szolgálatokat tett, — kevesebbet is. **Gábrriel Alajos** őrmester ugyanis a rendkívül fárasztó nyomozás alatt teljesen kimerülve, már július hó elején betegeskedni kezdett és állapota oly súlyossá vált, hogy július hó 11-én a szombathelyi cs. és kir. csapatkórházba kellett őt szállítani, hol hagymázba esett, mely betegség őt annyira elgyöngítette, hogy a kórházból kijövet július végével 6 heti szabadságra kellett mennie. Ezen őrmester hiányát **Sándor** hadnagy a további nyomozás folyamán igen nélkülözte.

Sándor hadnagy már eddig is derék munkát végzett, a mennyiben 53 részint Magyar-, részint Horvát- és Stájerországon elkövetett rablást, rablógyilkosságot és betöréses lopást teljesen kiderített, 40 drb tényvázlat mellett 57 egyént, mint tettest és a bűnjelek egész halmazát adta át a bíróságnak, valamint számtalan orgazdát jelentett fel. De még 20 cigány őrizet alatt állott Muraszombatban és számos bűneset, melyekre nézve az adatok egy része már be volt ugyan szerezve, tisztázandó és még igen sok, súlyosan terhelt gonosztevő cigány szökésben volt.

Ennélfogva **Sándor** hadnagy a nyomozást a már beszerzett adatok alapján Vas és Zala megyékben tovább folytatta; Muraszombatból a száguldó járőrrel és az őrizet alatt álló 20 cigánynyal július hó 21-én elindulva, Szt.-Gothárdon, Körmenden, Pórszombaton, Csesztregen, Alsó-Lendván és Letenyén át szakadatlanul nyomozván, augusztus hó 11-én Nagy-Kanizsára érkezett és ezen nyomozás folyamán ismét 26 különféle bűntényt derített ki teljesen, melyek közül csak a nevezetesebbeket akarjuk felemlíteni: Cserne Tamás regedei örsbeli cs. kir. csendőrnek 1891. évben

az utczán történt meglövetését, Martincsevics József pettaui (stájerországi) lakosnál 1889. évben két izbeni és 2000 frtnyi kárt okozott betöréses lopásokat, az 1890. évben elkövetett homok-komáromi templomrablást 379 frtnyi kárösszeggel, Csárics Sándor végfalusi lakos 355 frt 60 krnyi kárára 1891. évben elkövetett betörést stb. stb.

Nagy-Kanizsára érve, **Sándor** hadnagy még az nap 26 drb tényvázlattal 17 cigányt adott át az ottani kir. törvényszéknek; Horváth János (Funi), Sárközi László (Drasek) és Szatur Ignác (Kank) besugókul megnyert cigányokat azonban magánál visszatar-totta, mivel ezek nélkül a nyomozás folytatása nem lett volna sikerrel eszközölhető, de másrészt szükség volt a megnevezett cigányokra már azon okból is, hogy a még szökésben levő bűntársakat könnyebben lehessen megtalálni.

Minthogy pedig **Sándor** hadnagynak tudomására jutott, hogy a Kotor és Bánok-Szt.-György környékén elkövetett három rendbeli rablásban részt vett, de üldözés közben Letenyénél megugrott Sárközi István (Dilina) és Horváth György (Gacsa) nevű cigányok Horvátországban Varasd környékén kóborolnak: en-nélfogva ő ezen cigányok kézrekerítése céljából a **Hunyadi** őrmester, *Németh I, Bébecz, Őri, Illés, Pollmann,* Törzsök és Nemezc csendőrökből össze-állított száguldó járőrrel és a már említett három besugó cigánynyal augusztus hó 17 én vasuton Va-rasdra elindult, hol még az nap megérkezve, azonnal a helyi hatósággal és az ottani magy. kir. horvát-szlavon csendőr-szakaszparancsnoksággal érintkezésbe lépett. A mint **Sándor** hadnagy a városi rendőr-kapitányságnál cigányok után tudakozódott, vélet-lenül a rendőri fogdában két cigányt csavargás miatt letartóztatva talált, kikben a besugó három cigány Sárközi Istvánt (Dilina) — a fennebb emlí-tett három rablás egyik tettesét — és Horváth Mi-hályt (Mimi) — egy szintén több büntett elköveté-sével terhelt cigányt — felismerte. A rendőrkapit-

tánynak természetesen hamis neveket mondottak volt be.

E közben **Hunyadi** őrmester megtudta, hogy a Varasd környékén levő erdőségekben cigányok tanyáznak; miről **Sándor** hadnagynak jelentést téve, utóbbi a városi rendőrkapitány által rendelkezésére bocsátott néhány rendőrt és a száguldó járőrt **Hunyadi** őrmester parancsnoksága alatt a környékbéli erdő átkutatására kiküldötte. Az őrmester ezen feladatának igen sikeresen felelt meg, a mennyiben a rengeteg sűrű erdőt a legnagyobb elővigyázattal átkutatva, éjjel 12 órakor egy alvó cigánykaravánra bukkant, azt észrevétlen megközelítette és egy hirtelen megrohanással az összes cigányokat letartóztatta és megbilincselte. A motozás alkalmával ismét több töltött pisztoly koboztatott el a cigányoktól, a mi a banda veszélyes voltát eléggé bizonyítja.

Az erdőben letartóztatott cigányok **Hunyadi** őrmester által Varasdra bekisértetve, **Sándor** hadnagy a három besugó cigány segélyével megállapította, hogy azok Horváth György (Gacsa) — a Kotor és Bánok-Szt.-György vidékén elkövetett rablások második tette, — Horváth Iván (Inek), Horváth György (Petka) és Horváth Basa (Tócs), valamennyien a már letartóztatott cigánybandához tartoznak s különféle bűncselekmények elkövetésével kisebb-nagyobb mértékben terhelvek.

Ezen cigányokat **Sándor** hadnagy az utasítás értelmében Varasd város kapitányának adta át, de mivel a további nyomozás sikeres keresztülvitelénél azokra még szükség volt s különben is a horvát hatóság ez ügy bonyolult voltánál fogva a cigányokkal úgy sem boldogulhatott volna: ennél fogva a városi kapitányság valamennyi cigányt **Sándor** hadnagynak kiadta úgy, hogy a három besugóval ismét kilencz cigány állott a csendőrök őrizete alatt.

E közben azonban az egyik besugó cigány — Drasek — gyomorhuruttal megbetegedett, azonkívül *Illés* György és *Őri* Sándor csendőrök is gyöngél-

kedni kezdettek, úgy hogy mindhármukat Nagy-Kanizsára kórházba való átadás végett vissza kellett küldeni.

Midőn a most letartóztatott cigányok megtudták, hogy többi bűntársaik már el vannak fogva és őket is elárulták, nemcsak azon bűncselekményeket ismerték be, melyekkel gyanúsítottak, hanem ők is újabb és újabb adatokkal állottak elő, minek folytán a bűntetteknek ismét oly rengeteg halmaza volt nyomozandó, hogy azoknak tisztába hozatalához és a bűnjelek beszerzéséhez ujólag nagy utakat kellett tenni.

Hogy azonban ezen leginkább Horvátország területén megejtendő nyomozást minél sikeresebben vihesse keresztül, **Sándor** hadnagy a varasdi magy. kir. horvát-szlavon csendőr-szakaszparancsnoksághoz segédletért fordult, mirek folytán a varasdi örsről Volf Iván őrmester, Fucskon Fál, Funduk Ilian, Rendulic Ferencz és Topovac Simon csendőrök a hadnagy rendelkezésére bocsáttattak.

Az illetően megerősített száguldó járőrrel **Sándor** hadnagy Varasdról augusztus hó 28-án elindult és a nyomozást Lepoglava, Zlata, Szt.-Iván-Zelena, Verbovac, Krisovec, Rieka, Novimarof és Vocs községeken át folytatta, — majd Stájerországba Regedére kirándult és csak szeptember hó 19-én érkezett ismét vissza Nagy-Kanizsára.

Ezen három hetet igénybe vett nyomozás alatt a száguldó járőr minden egyes tagja vállvetve működött közre a bűnjelek előkerítése, az orgazdák kinyomozása és egyáltalán az egyes bűnesetek tisztázása körül; a horvát-szlavon csendőrök pedig bő helyi és személyi ismereteikkel nagyban elősegítették a bűncselekmények bebizonyítására szükséges adatok beszerzését és úgyszólván vezetőkül szolgáltak a magyar csendőröknek a horvátországi ismeretlen vidékeken és rengeteg erdőségekben.

A nyomozás ezen alkalommal is akként vitetett keresztül, hogy **Sándor** hadnagy a besugó cigányok segélyével a többi cigányokat ügyes kereszkérdések

által vallomásra bírta. De mivel a cigányok az egyes bűncselekményeket ugyan beismerték, de az orgazdákat megnevezni nem tudták és a büntettek színhelyét is csak általánosságban bírták megjelölni: ennélfogva **Sándor** hadnagy az illető cigányokat vagy maga személyesen vagy pedig erős járőrök által a sejtett színhelyre kísértette, a mi sokszor hosszas ide-oda vándorlást igényelt, míg a valódi színhelyet felfedezni sikerült. Itt azután a károsok nevei és a kár megállapíttatott és az orgazdától a bűnjelek szabályszerű motozás mellett elkoboztattak.

Ilyetén módon ezen nyomozás alatt ismét 82 bűneset — többnyire rablás, gyilkosság és betöréses lopás — derítetett ki teljesen és számos már kiderített bűnesetben szerepelt orgazdák felfedeztettek és tőlük oly halmaza a bűnjeleknek — leginkább ruhaneműek, ékszeresek és fegyverek — koboztatott el, hogy azokkal két szekér megtellett.

Sándor hadnagy Nagy-Kanizsára szeptember hó 19-én a száguldó járőrrel és a letartóztatott cigányokkal visszaérkezve, mindenek előtt a nyomozás folyamán felhalmozódott anyag feldolgozásához és a bűnjelek rendezéséhez fogott, mely munkában neki az időközben egészségesen bevonult **Gábrriel Alajos**, a nyomozás során szintén kimerült s majd egy hónapig betegeskedett **Hunyadi Sándor**, valamint **Achel Bertalan** őrmesterek és **Törzsök Pál** csendőrök segítettek. Ennek daczára ő ezen rengeteg munkával csak október hó 20-án készült el, a mikor is a még őrizet alatt álló kilencz cigányt 82 drb tényvázlattal és a bűnjelek egész halmazával a nagy-kanizsai kir. törvényszéknek átadta és ezzel ez ügyben a nyomozás — legalább egyelőre — befejezést nyert, de mivel még több gonosztevő és különböző büntettek elkövetésével terhelt cigány eddig nem volt megkeríthető s azonkívül még több régibb keletű bűntény is vár kiderítésre: ennélfogva ezen nyomozásnak valószínűleg még folytatása lesz.

Maga azon nagy munka, melyet **Sándor** hadnagy

végzett, a következő összesítésből a legélesebben domborodik ki:

Kiderítettett Magyarországon 50, — Horvát-Szlavonországban 96, — Stájerországban 48, — összesen tehát 194 bűncselekmény (gyilkosság, rablás, utonállás, betörés, lopás stb.);

letartóztatva s a bíróságnak átadva lett 81 gonosztevő;

feljelentetett 158 orgazda;

az orgazdáktól és a büntettektől elkobzott s visszavett és a bíróságnak átadott — tehát megmentett — rablott és lopott tárgyak értéke a 25,000 frtot meghaladja;

tényvázlat szerkesztve lett 148.

S hogy mily nagy fáradságot és ügyességet igényelt ezen párját ritkító nagy nyomozás, kitűnik abból, hogy **Sándor** hadnagy ezen 1892. évi április hó 9-től október hó 20-ig — tehát majdnem 7 hónapig — szakadatlanul tartott nyomozás alatt mintegy 2427 kilométernyi utat tett meg részint gyalog, részben pedig kocsin és vasuton; s hogy a nyomozásban részt vett válogatott legénység közül a sok fáradság és túlerőltetett szolgálat következtében többen, de főleg a száguldó járőr két vezető altisztje — **Gábriel Alajos** és **Hunyadi Sándor** őrmesterek — súlyosan megbetegedtek s a hadnagy csakis erős és kitartó szervezetének tulajdonítható, hogy ezen szellemileg is megerőltető nagy munkába ő maga is bele nem betegedett s ki nem dőlt.

Mindezekből kitűnik tehát, hogy **Sándor** hadnagy egy oly rendkívül veszélyes és három ország területén évek óta garázdálkodó, szervezett rabló- és tolvajbandát semmisített meg, mely az élet- és vagyonbiztonságot a legnagyobb mérvben veszélyeztette s melynek tagjai a legnagyobb vakmerőséggel, sőt gyakran kegyetlenséggel rabolták el a magánvagyonot és semmisítették meg az emberi életet.

Megbecsülhetlen azon szolgálat, melyet **Sándor** hadnagy a közbiztonsági szolgálat helyreállítása ér-

dekében ezen rendkívül kiterjedt, szövevényes, átkos garázdálkodásait Magyarország délnyugati, Horvátország nyugati és közép megyéire, valamint Stájerország keleti részeire kiterjesztő bűnbandának megsemmisítése által tett, mely bűnbandának lelkiismeretét számtalan, a jelenben mint a multban s régebben elkövetett bűncselekmények nagy sokasága terheli s a mely annál inkább nehezen volt megfékezhető, mivel kizárólag vándorczigányokból állván, kiknek még valódi neveik is alig vannak, hanem gyakran változó csúfnevek alatt ismeretesek csak hasonló társaik előtt s ezért személyazonosságuk a nyomozásoknál alig állapítható meg, — ma itt, holnap amott tűnnek fel, soha napokig egy helyen nem tartózkodnak, hanem egyfolytában kóborolva be Stájerországból Dél-Magyarországon át egész Közép-Horvátországig a vidéket, útjokban lopnak és rabolnak s — ha kell — gyilkolnak is szünet nélkül, — egymás között bizonyos szervezettel bírnak s az összeköttetést titkos jelek által tartják fel (mely fellette ravasz fogásokat **Sándor** hadnagynak a nyomozás során szerencsésen sikerült kitudnia, megérténie s jórészt ennek is köszönheti szép eredményeit az üldözéseknél), rablott és lopott holmiaikat a tett elkövetése után erdőkben és hegyszakadékokban azonnal elássák s hetek-hónapok multán asszonyaikkal a százakra menő orgazdáknál értékesítik s a rengeteg erdőknek csak általuk ismert ösvényein többnyire éjjel közlekedve, ritkán láthatók: s így töltvén el életüket, valódi átkai azon vidék becsületes és munkás népének, a hol megfordulnak.

Mindezen különleges akadályok azonban **Sándor** hadnagyot nem hogy csüggesztették volna, de sőt annál inkább sarkalták azon célra, hogy ezen kóbor, veszélyes fajt megfékezze s legalább az ország egy részét tőlük alaposan megtisztítsa; a mi neki fényesen sikerült is.

Ezen nehéz szolgálatban kötelességű és önfeláldozó buzgalmuk, valamint rendkívüli használható-

ságuk és erélyük által legjobban kitűntek még mint a száguldó járőr parancsnokai, Gábrriel Alajos őrmester, majd pedig, midőn ezen altiszt a hónapokig tartó portyázó nehéz szolgálat és a nélkülözések áldozata gyanánt kidőlt és súlyos betegen kórházba került; Hunyadi Sándor őrmester, ki hasonló jeles tulajdonságokkal működvén, szintén önfeláldozó buzgalmának s a túleröltetésnek lett súlyos betege; de mindketten, midőn felgyógyultak, kötelességűen siettek vissza újra — az egész nyomozás értelmi terheit ez idő alatt teljesen egyedül viselő — előjárójukhoz, hogy nehéz szolgálatában és bonyolult munkájában szakavatott s lelkesült tevékenységükkel támogassák.

A száguldó járőr többi tagjait is dicséret illeti meg azon kitűnő szolgálatokért, melyet ezen derék csendőrök végeztek közel 7 hónapon át nem nyugodva, szünet nélkül kutatva, nyomozva és üldözve, bejárva nagy területeket, küzdve az idegen viszonyok között nélkülözésekkel, folytonosan fegyver alatt, a rengeteg erdőt a cigányok titkos jeleinek megfigyelése mellett bujva, éjjel és nappal kiteve az idő viszontagságainak s egy ravasz és kegyetlen népfaj cselvetéseinek és fegyveres orvtámadásainak hónapokon át.

Ezen, a közbiztonsági szolgálat terén, kötelességű és fáradságteljes működés által elért jeles és közhasznú eredmények elismeréseül Ő csász. és apost. kir. Felsége 1893. évi június hó 28-án Lainzban kelt legfelsőbb elhatározásával *tordai Sándor László* hadnagynak a *katonai érdemkeresztet*, Gábrriel Alajos és Hunyadi Sándor őrmestereknek pedig a *koronás ezüst érdemkeresztet* legkegyelmesebben adományozni méltóztatott.

Ugyanezen alkalomból a m. kir. honvédelmi minister úr *Németh István* czimz. őrmestert, *Schäpy János* őrsvezetőt, *Németh Pál I.*, *Bébecz József*, *Leszár Mátyás*, *Öri Sándor*, *Illés György* és *Pollmann Vincze* csendőröket dicsérő okirattal tüntette

ki, a m. kir. belügyminister úr pedig a két altiszt részére 60—60 és a hat csendőr részére 40—40 frtnyi jutalomdíjat engedélyezett.

Végül Csicsis János, Habetler Vincze, Törzsök Pál, Nemezc Ferencz, Zsupancsics, Imre, Drucker Gáspár, Istenes József, Maráczai Ágoston, Mátéffy Sándor, Maurer János, Szilvás János, Csizmadia Imre, Kajsza Ferencz és Horváth István csendőrök, valamint Szalay József cz. örsvezető és Achel Bertalan őrmester — utóbbi azért is, mert a fél évig tartott nyomozás alatt a nagykanizsai szakaszparancsnokságot a szakaszparancsnok távollétében igen ügyesen és odaadó buzgalommal, kifogástalanul vezette — a m. kir. VI. sz. csendőr-kerületi parancsnokság részéről láttattak el dicsérő okiratokkal, míg Wolf Iván, Funduk Illian, Tučkum Pál, Rendulic Ferencz és Tapovac Simon csendőrök a m. kir. horvát-szlavon csendőrparancsnokság részéről részesültek megfelelő megdicsérésben; Kauer József regedei és Kollár József luttenbergi örsbeli cs. kir. őrmesterek érdemei pedig a cs. kir. VI. sz. országos csendőrparancsnoksággal közöltettek.

*

Ő Felsége a német császár és porosz király Kőszeg és Mohács vidékén való tartózkodása alatt: **Boldizsár Andor** hadapród-tiszthelyettesnek, *Habetler* Mihály, *Horváth* Kálmán, *Kardos* Géza és *Fodor* Mihály cz. őrmestereknek, valamint *Kun* Dániel és *Kovács* György örsvezetőknek — valamennyi a VI. számú csendőr-kerület állományában — a porosz királyi «*harczos érdem-érmét*» adományozni méltóztatott.

*

II. A magyar kir. honvédelmi miniszter úr ő Nagyméltóságának dicsérő elismerésében részesültek:

1. *Marginean* János m. kir. III. sz. csendőrkerületbeli örsvezető czimz. őrmester, nagy-káta-i örsparancsnok éber figyelemmel kísérvén az örskörletével hatá-